

R. AUER, *Kod crvenog svjetla*. Zagreb, Moderna galerija

1965–67. Od 1974. radi na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu. Projektira školske ustanove: institut Poljoprivrednog fakulteta u Zagrebu, 1976 (s B. Radimirom i L. Pleštinom); srednjoškolski centar »Pavao Lozo« u Imotskom, 1979; osnovnu školu u Aržanu, 1980; dječji vrtić i jaslice u Imotskom, 1980. Sudjeluje na natječajima za rješenje centra Zagreba, 1969 (s V. Richterom i Z. Grpcem, III. nagrada), za rješenje centra Južnog Zagreba, 1971. (s I. Franićem i Z. Grpcem, III. nagrada), za rješenje Trga Francuske Republike u Zagrebu, 1977 (s B. Siladinom i I. Bilićem, III. nagrada), za rješenje Doma zdravlja »Centar« u Zagrebu (s B. Siladinom, III. nagrada), 1984. God. 1968. bila je suradnik D. Džamonje na natječaju za Spomen-kosturnicu u Barletti (Italija). Veliku nagradu Zagrebačkog salona dobila je 1979.

J. M. M.

AUGUSTINCI, naziv za dva po svojem značenju različita reda u Katoličkoj crkvi. *Regularni kanonici Sv. Augustina* nastali su od skupina kanonika koje su u XII. st. dobile status redovničkih zajednica (po »Reguli Sv. Augustina«). U Ugarskoj i Slavoniji nazivali su se i superpelicijatima. Najranije se spominju 1198. u Banoštoru u Srijemu. U Vaški u Podravini

Imao je osobine prosjačkoga reda i vrlo brzo se širio. U Garešnici, odn. Gariću, spominje se s crkvom Bl. Dj. Marije 1273 (ruševine u Beloj Crkvi u Moslavini). U Križevcima utvrđeni samostan s crkvom Bl. Dj. Marije (na mjestu grkokat. crkve i dvora) zabilježen je u ispravi 1325. Iz toga vremena se očuvao gotički pečatnjak »brata Ivana iz Križa Reda svetog Augustina«. U Iloku je Red dobio mjesto za svoj samostan i crkvu Sv. Ane 1344. U Borovu se 1427. spominju njihova »kamena crkva Sv. Margarete djevice i samostan«. Svi su ti samostani propali u turskim osvajanjima. Izuzetak je samostan u Rijeci, koji je 1315. osnovao feudalni gospodar toga kraja Hugo Devinski. Riječki augustinci djelovali su do 1788; bili su učeni propovjednici, diplomati i sl. Romaničko-gotički samostan i crkva Sv. Jeronima više su puta pregrađivani. Crkvu su 1949. preuzeli dominikanci.

LIT.: L. Dobronić, Augustinci u srednjovjekovnoj Slavoniji i Hrvatskoj, CCP, XI, 1987, 20. L. D.

AUGUSTINČIĆ, Aleksandar, scenograf (Zagreb, 19. X. 1921). Studij slikarstva i scenografije završio je na Akademiji u Zagrebu 1950 (Lj. Babić). Scenografiju je usavršavao u Parizu (1957, 1965) i Bayreuthu (1966). Bio je stalni scenograf u zagrebačkom HNK-u od 1950 (N. Machiavelli, *Mandragola*) do 1979 (G. Puccini, *La Bohème*) te umjetnički voditelj i kreator rasvjete. Tu je opremio oko 200 predstava (P. Mascagni, *Cavalleria rusticana*, 1952; M. Ravel, *Sat Španije*, 1952; M. P. Musorgski, *Slike s izložbe*, 1952; B. Shaw, *Cezar i Kleopatra*, 1954; I. Stravinski, *Petruška*, 1956; P. I. Čajkovski, *Pikova dama*, 1957; G. Puccini, *Madame Butterfly*, 1957; E. Chabrier, *Igra marioneta*, 1959; Berlioz, *Fantastična simfonija*, 1959; A. Adam, *Giselle*, 1965; S. S. Prokofjev, *Romeo i Julija*, 1965; P. I. Čajkovski, *Trnoružica*, 1971; W. Shakespeare, *Hamlet*, 1975; R. Wagner, *Ukleti Holandez*, 1975). Njegove su inscenacije jednostavne i funkcionalne, a posebno se ističu apstraktna rješenja za balet. Razvio je osobit likovno-scenski izraz utemeljen na boji i mnogostrukoj primjeni rasvjete. Radio je i za mnoge druge pozornice u zemlji (Zagreb, Pula, Varaždin, Dubrovačke ljetne igre, Karlovac, Rijeka) te u inozemstvu (M. P. Musorgski, *Boris Godunov*, Torino 1978). Izradio je oko 300 televizijskih inscenacija. Kao scenograf izlagao je na Bijenalu moderne umjetnosti u São Paulu (1959) i samostalno u Zagrebu 1982. Bavio se slikarstvom; svoje pasteले zagorskih krajolika izlagao je u Klanjcu 1992.

LIT.: A. Celio-Cega, Scenografija Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu (1945–1967), Zagreb 1985. — Repertor hrvatskih kazališta 1840–1860–1980, I. i II, Zagreb 1990. V. Fo.

AUGUSTINČIĆ, Antun, kipar (Klanjec, 4. V. 1900 — Zagreb, 10. V. 1979). Od 1918. studira kiparstvo na Visokoj školi za umjetnost i obrt (R. Valdec i R. Frangeš-Mihanović), a kada je škola pretvorena u Kraljevsku

AUGUSTINCI, pečatnjak samostana u Križevcima, oko 1325. Zagreb, Arheološki muzej

isprave od 1293. do 1462. potvrđuju postojanje njihova samostana i crkve Bl. Dj. Marije. Prepozit samostana u Vaški imao je pravo izdavati isprave (»locus credibilis«). U Irigu u Srijemu samostan s crkvom Bl. Dj. Marije spominje se 1393. Nestali su netragom vjerojatno još prije turskih osvajanja. *Red braće pustinjaka (eremita) Sv. Augustina* nastao je 1256. potvrdom pape Aleksandra IV. o ujedinjenju pustinjačkih skupina i zajednica.

akademiju za umjetnost i umjetni obrt (1922) nastavlja studij kod I. Meštrovića i diplomira 1924. Odlazi u Pariz kao stipendist franc. vlade (1924–26), gdje studira na École des arts décoratifs i na Académie des Beaux-Arts u klasi J. A. Injalberta. God. 1925. izlaže u salonu franc. umjetnika i 1926. u Salonu nezavisnih. Na međunarodnom natječaju za uređenje trgovačke kuće »Selfridge's« iz Londona dodijeljena mu je druga nagrada. U Zagreb se vratio 1926. Iste godine sudjeluje na Izložbi grafike, a 1928. na posljednjoj izložbi Proljetnoga salona. God. 1929. nalazi se među osnivačima lik. grupe »Zemlja« kada je izabran za njezina potpredsjednika. Sa »Zemljom« izlaže u Zagrebu (1929. i 1932) i u Parizu (1931). God. 1933. istupa iz grupe zbog idejnih razmimoilaženja. Za dopisnog člana JAZU izabran je 1940. God. 1943. izabran je za člana AVNOJ-a u Jajcu. U proljeće 1944. odlazi u Moskvu, gdje radi nacrt za nove jugoslav. novčanice. U to vrijeme nastaje i njegova prva skulptura inspirirana ratom (*Nošenje ranjenog partizana*). Poč. 1945. dolazi u Beograd i radi na projektu *Spomenika Crvenoj Armiji* koji je 1947. podignut kod Batine Skele na Dunavu. Od 1946. živi u Zagrebu gdje je bio profesor i rektor Akademije likovnih umjetnosti. God. 1947. imenovan je majstorom kiparom, a od 1949. vodi Majstorsku radionicu za kiparstvo. Iste godine postaje pravi član JAZU, a na osnivačkom kongresu Saveza likovnih umjetnika Jugoslavije imenovan je za prvog predsjednika. God. 1952. boravi u New Yorku zbog rada na spomeniku *Mir* pred zgradom UN, a 1955. u Etiopiji radi spomenik žrtvama fašizma. God. 1976. otvorena je »Galerija Antun Augustinčić« u Klanjcu.

Prva priznanja stekao je A. svojim sudjelovanjem na javnim natječajima: 1928. dodijeljena mu je nagrada i izvedba *Spomenika palim Šumadincima* u Kragujevcu; 1929. (u suradnji s V. Radaušem) radi na *Spomeniku Petru Kočiću* u Banjoj Luci; 1930. dodijeljena mu je prva nagrada i izvedba *Spomenika palim Nišlijama* u Nišu (to je prva Augustinčićeva konjanička figura), iste godine pobjeđuje na natječaju za konjaničke figure za most cara Dušana u Skoplju. Poslije tih uspjeha sudjeluje na nekoliko međunarodnih natječaja za spomenike; najvažnija je prva nagrada za spomenik *Šleski ustanak* (1937) za Katowice u Poljskoj. Dovršeni spomenik nije postavljen zbog izbijanja II. svj. rata. God. 1937. dobiva prvu nagradu i izvedbu spomenika Skenderbegu u Tirani. Iste godine osvaja četvrtu nagradu za spomenik Joséu Justu Uequizi u Buenos Airesu. God. 1936. radi kip *Rudara* u Genèvi a 1941. *Raspeće* za crkvu u Tuhlju. — *Spomenik Maršalu Titu* u Kumrovcu izradio je 1947. a 1948–61. *Spomenik palim Krajišnicima* na Šehitlucima kraj Banje Luke; 1948. *Brijunski akt*; 1949. *Spomenik narodnim herojima* na Mirogoju u Zagrebu; 1952–54. spomenik *Mir* u New Yorku; 1955. *Spomenik žrtvama fašizma* u Addis Abebi (u suradnji s F. Kršinićem); 1963. *Spomenik Marinu Držiću* u Zagrebu; 1973. *Spomenik Seljačkoj buni* i *Matiji Gupcu* u Gornjoj Stubici. Autor je i spomenika manjih dimenzija: *Dječak* za fontanu u Rimu (1950), *Spomenik Moši Pijadi* u Zagrebu (1960) i *Martinu Puštek* u Poljani Dolnjoj (1970). — A. se ubraja među naše najvažnije predstavnike psihološkoga portreta. Izradio je niz antologijskih djela, portrete J. Matošića (1928), Z. Šnajdera (1928), H. Ivekovića (1932), I. Raića (1932), M. Ivekovića (1933), L. Novaka (1933), Maršala Tita (1947), I. Mujezinovića (1952), A. Štampara (1952), L. Ružičke (1953), M. Pijade (1954), B. Stupice (1955), L. Kapice (1967), Z. Balokovića (1967), M. Krleže (1969), J. Križaja (1972), I. Vojnovića (1973) i B. Gavelle (1975).

A. se razmjerno brzo oslobodio utjecaja akademske i naturalističke skulpture svojih uzora s akademije i već je u Parizu, upoznavši skulpturu A. Rodina i E. A. Bourdellea, napustio akademizam i počeo modelirati slobodnije; tražio je svoj izraz u nemirnoj rodinovskoj formi koja je u to vrijeme vladala franc. skulpturom. Već u najranijim djelima, portretu J. Matošića (1928) i Spomeniku palim Nišlijama (1930), vidljivi su tragovi osobnoga stila. S I. Meštrovićem i F. Kršinićem čini »trijumvirat« koji je imao povijesnu ulogu u našem suvremenom kiparstvu. Između Meštrovićeve monumentalnosti i Kršinićeva lirizma, A. je svojom nemirnom i izražajnom formom prokrčio put novim shvaćanjima realizma, osobito u portretu L. Novaka (1933) i konjaničkoj figuri *Pilsudskog* (1937).

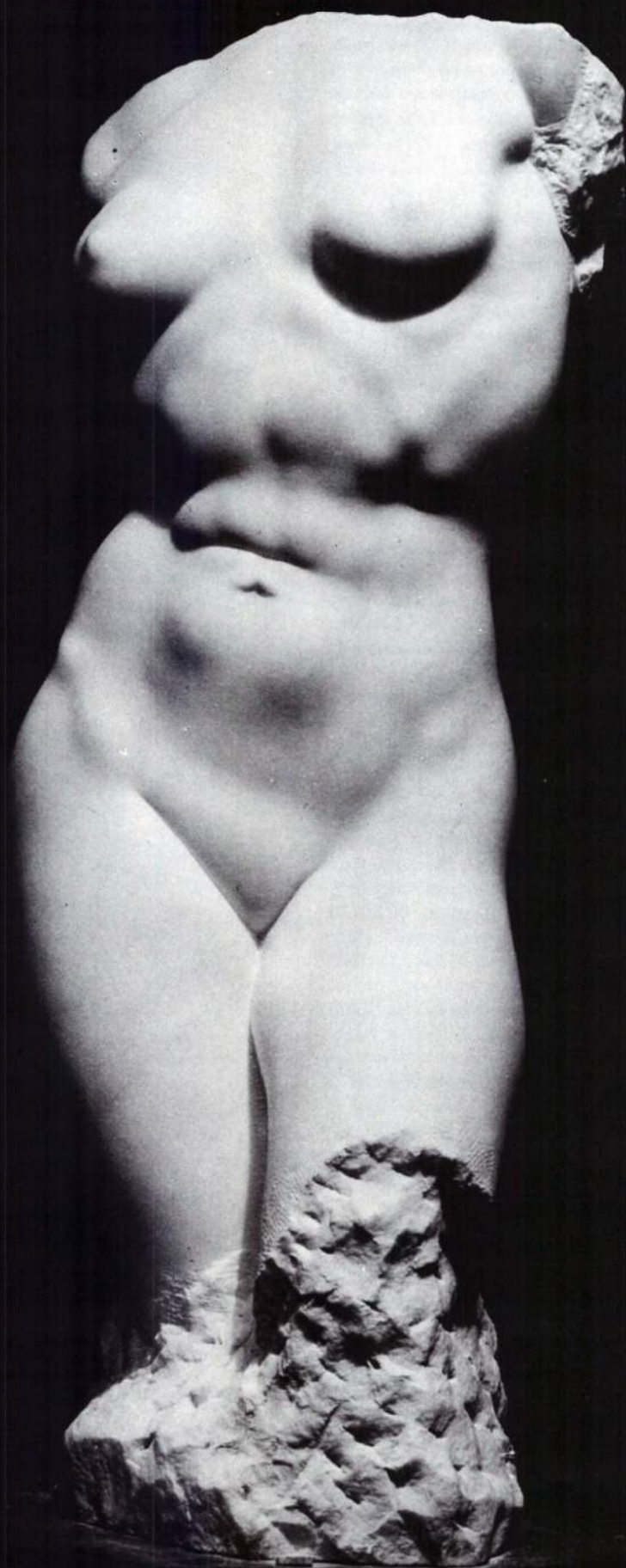
Poslije 1945. Augustinčićev osobni stil nije pretrpio značajnije promjene. Krajem pedesetih godina povlači se u atelješku izolaciju i stvara niz antologijskih djela figurativne skulpture (*Nošenje ranjenika*, 1952; *Maršal Tito*, 1963). Kao pionir naše moderne skulpture i istaknuti nosilac njezinih figurativnih tendencija, obilježio je proteklih pola stoljeća hrvatskoga kiparstva.

A. AUGUSTINČIĆ, *Maršal Piłsudski*, dio spomenika *Šleski ustanak*. Klanjec, Galerija Antuna Augustinčića

A. AUGUSTINČIĆ, *Nošenje ranjenika*. Klanjec, Galerija Antuna Augustinčića

A. AUGUSTINČIĆ, *Ženski torzo*

LIT.: I. Rubić, *Plastika A. Augustinčića*, Novo doba, 11. II. 1927. — M. Hanžeković, *Hrvatski umjetnik Antun Augustinčić*, Zora (Zagreb), 1931, 43. — A. V. Mihičić, *Antun Augustinčić*, Novo doba, 4. I. 1936. — Lj. Babić, *Antun Augustinčić*, Ljetopis HAZU, 1941, 53. — M. Peić, *Antun Augustinčić*, Hrvatski umjetnici, Zagreb 1968. — M. Krleža, *Antun Augustinčić*, Zagreb 1976. — A. Adamec, *Antun Augustinčić* (katalog), Zagreb 1979. — Galerija Antuna Augustinčića, Klanjec 1990. — Lj. Kolesnik, *Realistička konstanta i socio-realističke manifestacije u umjetnosti Antuna Augustinčića*, Anali Galerije Antuna Augustinčića, 1992. J. Dep.

AUGUSTIN ZADRANIN, kaligraf i minijaturist (XV. st.). U biblioteci Marciana u Veneciji (cod. 213) čuva se njegov rukopis *Pauli Pergulensis dubia super consequentiis Strodi* što ga je 1446. izradio u franjevačkom samostanu u Bellunu. Kodeks je urešen rubriciranim naslovima i ornamentiranim inicijalima, te višebojnom zlatom urešenom minijaturom na početku teksta koja prikazuje autora knjige za katedrom.

LIT.: G. Vallentinelli, *Bibliotheca manuscripta*, IV, Venezia 1868—1873, str. 159. Š. Ju.

AURANA → VRANA

AUTOPORTRET, prikaz vlastita lika u slici, grafici ili plastici; danas se ostvaruje uz pomoć novih sredstava izražavanja (fotografija, film, video). Predmet su prikazivanja najčešće glava i lice u karakterističnim položajima, rjeđe čitav lik. Pojavljuje se kao samostalan tematski sadržaj ili, u figuralnim kompozicijama, a. tzv. asistencije. Težnja za prikazivanjem vlastita lika javlja se već u egipatskoj umjetnosti, a Plutarh spominje Fiolijin a. na štitu kipa partenonske Atene. Poticaji su joj različiti i često ispremešani; kreću se od magijskoga do autobiografskoga zapisa, od portretne vježbe do studije lik. elemenata.

U umjetničkom izražavanju a. se pojavljuje s individualiziranjem umjetnikove ličnosti. Pretpostavlja se da je naš prvi a. lik majstora pri radu na korskim klupama iz XIII. st. u splitskoj katedrali, a najstariji dokumentirani a. je onaj Blaža Jurjeva Trogiranina na matrikuli bratovštine Sv. Duha u Trogiru. Autoportret se češće pojavljuje tek u baroku, kada se s novim društvenim položajem umjetnika njegov interes okreće i prema vlastitu liku. Najznačajniji domaći barokni slikar, Peraštanin T. Kokolja ostavio je a. sa slikarskim atributima (oko 1690, Muzej grada Perasta). To je djelo značajno upravo po ranomu pojavljivanju samostalne teme autoportreta. Autoportret K. Jelovšeka nalazi se na jednoj kompoziciji u crkvi Sv. Katarine u Zagrebu (1762).

A. postaje popularan s pojavom građanskoga portreta u klasicizmu, odn. bidermajeru. Autoportret V. Karasa s ilirskom kapom na glavi (1840, Gradski muzej u Karlovcu) zanimljiv je ikonografski i kulturnopov. dokument. Razdoblje realizma pogodovalo je slikanju autoportreta. Pojavljuju se brojni umjetnici, spremniji i školovaniji, a mnogi autoportreti iz toga vremena imaju umj. vrijednost. U realizmu se na autoportretima često prikazuju karakteristične životne situacije. F. Quiquerez slika dva reprezentativna autoportreta (1872, 1880, Moderna galerija u Zagrebu), dok a. I. Kršnjavoga ukazuje na njegove znatne slikarske mogućnosti (1874, Moderna galerija u Zagrebu). S. Raškaj akvarelira svoje popsje (1898, Moderna galerija u Zagrebu) a realizmu pripadaju također i autoportreti V. Draganje (1886, Muzej grada Splita; 1906, Galerija umjetnina u Splitu). S pojavom impresionizma mijenja se odnos prema autoportretu, te se on često prikazuje u pleneru. V. Bukovac naslikao je nekoliko autoportreta, a njegov mlađi suvremenik i središnja ličnost tzv. šarene zagrebačke škole, M. Cl. Crnčić, osim u pejzažima, dokazao se u autoportretu (1911, priv. vlasništvo u Zagrebu) i autokarikaturi (oko 1926, priv. vlasništvo u Zagrebu). B. Čikoš-Sesija slika a. 1905 (priv. vlasništvo u Zagrebu). U simbolističko-secesijskoj atmosferi nastaje a. M. Vanke (1915, Galerija suvremene umjetnosti u Zagrebu). Iz 1915. je a. M. Račkoga (priv. vlasništvo u Zagrebu), još pun secesijske heroizacije koja će poslije ustupiti mjesto realističkomu promatranju (1956, Moderna galerija u Zagrebu). Nešto od monumentalne stilizacije toga kruga osjeća se u asistencijama J. Kljakovića. Na početku stoljeća snažne ličnosti tzv. hrvatske škole u Münchenu dokazale su se i u autoportretu. J. Račić naslikao je dva autoportreta, a onaj iz 1908 (Moderna galerija u Zagrebu) jedinstvena je sinteza psihološke uvjerljivosti i slikarske realizacije. M. Kraljević slikao se s prijateljem Olszewskim, s paletom, ali osobito »Autoportret sa psom« (1910) i »Autoportret s lulom« (1912, oba u Modernoj galeriji u Zagrebu) pokazuju raspon njegove evolucije. V. Becić slika cijeloga života autoportrete s čvrstim osloncem u stvarnosti i diskretnim stilskim problematiziranjem. U Münchenu nastaju autoportreti Lj. Babića (1913, Galerija suvremene umjetnosti; 1914, Moderna galerija u Zagrebu); oni su i poslije njegova

omiljena tema a ostalo ih je dvadesetak iz različitih razdoblja života. Po nekoliko autoportreta naslikali su V. Filakovac i Z. Šulentić, dok K. Mijić slika a. na kraju školovanja u Beču (1913, priv. vlasništvo u Zagrebu). A. Krizmanić slika nekoliko autoportreta, a sklonu mu je i N. Rojc.

Na autoportretima iz novijega doba mogu se pratiti različite stilske struje. Autoportret M. Tartaglie (1917, priv. vlasništvo u Zagrebu) izvorno je djelo u kojemu se sažimaju secesija i ekspresionizam. U kasnijim djelima interpretirao je svoje rane autoportrete kao poseban »motiv«. U Italiji je 1914. nastao a. J. Miše. M. Trepše slika tri autoportreta u ranomu razdoblju: 1918 (Moderna galerija u Zagrebu) i dva 1920 (Galerija suvremene umjetnosti u Zagrebu, Moderna galerija u Rijeci). Nekoliko izvorno zasnovanih autoportreta ostavio je V. Gecan (1921, 1929, oba u Modernoj galeriji u Zagrebu). »Autoportret u baru« M. Uzelca (1923, Moderna galerija u Zagrebu) samo je jedna od njegovih brojnih autoportretnih invencija; među njima treba spomenuti muzejski klasičan a. iz 1932 (Narodni muzej u Beogradu). Ekspresionizam je reafirmirao grafiku, pa i u autoportretima. Secesijska je antipacija a. T. Krizmana (1909, Moderna galerija u Zagrebu) a iz 1916. je a. M. Steinera (Kabinet grafike HAZU u Zagrebu). U kubističkoj maniri naslikan je prvi a. K. Ružičke (1923, Galerija suvremene umjetnosti u Zagrebu); poslije će ih slikati u duhu realizma. Posebnu maštovitost pokazuju autoportreti L. Juneka (1925, Galerija

J. KLOVIĆ,
Autoportret (1565—70).
Firenca, Uffizi

suvremene umjetnosti; 1929, Moderna galerija u Zagrebu). Izvanredna introspekcija izdvađa autoportrete O. Mujadžića u rasponu od masivna oblika (1926) do tonskoga bogatstva (1942, oba u Modernoj galeriji u Zagrebu). I. Režek oslanja se na klasicizam dvadesetih godina (1928, Muzej Međimurja u Čakovcu), u kasnijim autoportretima razvija se prema kolorističkomu realizmu. U trećemu desetljeću gotovo da nema umjetnika koji nije slikao a.; u svojim ranijim razdobljima ostavili su ih J. Plančić, V. Parać, I. Job. U kolorističkomu i realističkomu četvrtomu desetljeću a. postaje opće mjesto kod mnogih umjetnika. Pojavljuju se mlađi slikari s trajnim zanimanjem za a. (B. Bulić, S. Šohaj). Slikarska problematika četvrtoga desetljeća prelazi i u peto, u razdoblje rata. Posljednji odjeci četvrtoga desetljeća u temi autoportreta zapažaju se 1942; tada ih slikaju M. Veža, S. Kopač, A. Kaštelančić, F. Šimunović, I. Šeremet.

U poslijeratnomu razdoblju autoportreti nastaju od slučaja do slučaja; originalni proboji su rijetki (I. Dulčić). S novim strujanjima oko 1950. obnavlja se i a.; razvijaju se individualne poetike i estetski pluralizam. O. Gliha slika svoj poznati a. 1953 (Moderna galerija u Zagrebu) kao razradu autoportreta iz 1940, primičući se od tona prema boji i neposredno prije početka rada na temi gromača. Iz 1954. je a. M. Kumbatović. Autoportret J. Vanište izveden je u olovci, što nije umanjilo njegovu umjetničku punoću. J. Knežević posvećuje autoportretu cijele cikluse (1929—79) i izvodi ih u različitim tehnikama. Sred. šestoga desetljeća nastaju autoportreti A. Kinerta i Lj. Ivančića, a pojavljuju se i poslije. Prisutni su i u figurativnim nastojanjima mladih naraštaja (V. Jordan, I. Friščić).

A. se često pojavljuje i u naivnoj umjetnosti. Slikar M. Virius radi a. 1938 (priv. vlasništvo u Koprivnici), u vremenu kada se naivna umjetnost smatrala